

HISTORISK TIDSKRIFT
(Sweden)

126:1. 2006

Interagerande länsstyrelser

Alexander Jonsson, *De norrländska landshövdingarna och statsbildningen 1634–1769*, Diss, Skrifter från institutionen för historiska studier 10, Umeå 2005. 317 s.

Föreliggande avhandling utgår från den vetenskapliga diskussionen om de europeiska staternas uppkomst och utveckling. Alexander Jonsson anknyter inledningsvis, men också i den fortsatta framställningen, till kända arbeten av bland andra Charles Tilly, Michael Mann, Jan Glete och givetvis Max Weber. Jonssons eget syfte är att undersöka de norrländska landshövdingarnas roll i den svenska statsbildningsprocessen.

Efter den inledande forskningsöversikten och avsiktsförklaringen redovisar författaren i bokens andra kapitel en del av den tidigare forskningen om de svenska länsstyrelserna. Här finns också en översikt av länsstyrelsernas uppkomst och organisation. Utförliga referat ges av undersökningsperiodens landshövdinginstruktioner (1635, 1687, 1734) och en kortfattad jämförelse görs mellan svensk regionaladministration och motsvarande förvaltningar i några andra stater. Norrlands länsindelning presenteras – ett viktigt faktum är att detta vidsträckta område under större delen av perioden bestod av endast två län, Västernorrlands län med Gävle som residensstad och Västerbottens län med Umeå som huvudort. En liten studie av de norrländska landshövdingarnas sociala ursprung och karriär samt äktenskaps- och andra släktband visar bland annat att länscheferna i södra Norrland oftare än de i Västerbotten hade högadlig bakgrund och oftare avancerade till riksråd.

I bokens tredje kapitel, "Uppfattningarna kring ämbetet", studeras de uppfattningar som landshövdingarna själva hyste om sin befattning och de arbetsuppgifter som den medförde. Undersökningen, som bygger på länschefernas brevväxling framför allt med Kungl Maj:t och olika höga ämbetsmän, belyser bland annat deras problem med ämbetets ekonomiska villkor och med underlydande tjänstemän. Fjärde kapitlet, "Landshövdingarna och landstingen", anknyter till diskussionen om "kommunalism" och "interaktion" i förhållandet mellan stater och befolkningar i det tidigmoderna Europa. De medeltida landstingen fortlevde som bekant längre i Norrland än i övriga Sverige. Jonsson ser detta som ett exempel på att ett kommunalistiskt organ infogades i statsapparaten och redovisar en grundlig undersökning av interaktionen mellan statens företrädare och befolkningen på 1600- och 1700-talens landsting. Det visar sig bland annat att landshövdingarnas närvaro var mycket hög, åtminstone vid de landsting varifrån protokoll bevarats, och att överläggningarna till stor del handlade om statens uttag av resurser från befolkningen. Näringsfrågor av olika slag var också framträdande, särskilt under 1700-talet.

Femte kapitlet, "Landshövdingens vardag", innehåller undersökningar av länsstyrelsernas brevväxling med Kungl Maj:t och andra korrespondenter. Framträdande i den förstnämnda korrespondensen var frågor om krigsmaktens organisation och underhåll samt näringsärenden. De sistnämnda omfattade frågor rörande städernas förkovran men även odling och missväxt. Civilförvaltningens inbördes angelägenheter var också ett ofta återkommande ämne. Brevväxlingen med andra parter har på grund av källäget bara undersökts beträffande länsstyrelsen i Gävle under fyra verksamhetsår från 1685 till 1735. Den tyder bland annat på att flertalet inkomna skrivelser härrörde från länsstyrelsens underlydande inom lokalförvaltningen. Allmogens suppliker till landshövdingeämbetet fick sällan rent avslag men remitterades ofta till andra instanser. I sjätte kapitlet, "Landshövdingen under granskning", undersöks utfallet av några kommissioner som Kungl Maj:t tillsatte för att granska landshövdingarna Johan Graans, Carl Larsson Sparres och Jakob Grundels ämbetsutövning. Undersökningen belyser regeringens problem med kontrollen över länscheferna men också vilka konflikter som kunde finnas mellan dessa och länsbefolkningen. Det förefaller som om Graan framförallt kommit ihop sig med prästerskapet, Sparre med allmogen och Grundel med officerskåren vid Västerbottens regemente. Efter denna delundersökning följer ett sammanfattande slutkapitel, en engelsk sammanfattning samt bilagor.

Formalia

Avhandlingens indelning i kapitel och avsnitt är lätt att överblicka. I ett annat avseende är dispositionen inte lika tillfredsställande. I texten finns nämligen en tendens till onödiga upprepningar. Flera gånger leder detta till tvekan hos läsaren om när författaren fastslagit sin ståndpunkt i en viss fråga och till och med om vilken åsikt han egentligen hyser. Ett exempel på det sistnämnda är när han tar upp problemet angående i vilken grad de succederande landshövdingeinstruktionerna byggde på varandra. Kring detta spörsmål resonerar han upprepade gånger och i skiftande ordalag (särskilt s 56, 61, 68, 72, 90).

Språkliga detaljmarkeringar kan göras. Som exempel må nämnas att författaren på ett ställe skriver "konseljpresidenten" i stället för "kanslipresidenten" (s 151) och i en översättning från engelskan "klerkerna" när han hellre borde ha skrivit "tjänstemännen" (s 96). Men man noterar tacksamt att boken är så gott som fri från korrekturfel.

Hänvisningssystemet är på det hela taget tydligt och väl utformat, men det är inte helt konsekvent genomfört. En del av de källor och bearbetningar som nämns i notapparaten saknas sålunda i käll- och litteraturförteckningen.¹ För övrigt redovisar den sistnämnda en del litteratur bland de tryckta källorna, till exempel

1. Viktigast av dessa utelämnanden (s 149, not 406) är en volym i Stafsundsarkivet, Riksarkivet (RA) och Severin Berghs uppsats "Rangstriderna inom adeln under 1600-talet", *Historisk tidskrift* 1896 (s 117, not 282).

Svenskt biografiskt lexikon och *Riksarkivets beståndsoversikt*. En utgåva av Catharina Wallenstedts brev upptas å andra sidan som litteratur.

Några inadvartenser

I framställningen finns en del felaktigheter som för analysen är av ringa betydelse men som här bör påpekas eftersom de gäller landshövdingeämbetet och dess utövare.

Landshövdingens sekreterare kallades i 1635 års instruktion för "handskrivare" och hans bokhållare för "landsskrivare". Dessa båda tjänstebenämningar var självfallet lätta att blanda ihop och faktiskt sker det redan i själva instruktionen. Denna förväxling gör också avhandlingsförfattaren, när han på ett par ställen kallar handskrivaren för landsskrivare (s 204, 266).

Jonsson har ur Ulf Sjädelles studie av riksrådskarriären 1602–1718 hämtat ett par missvisande påståenden. Det sägs att landshövdingar i gränslän generellt var underställda en generalguvernör och det talas också om en rangrulla för länen (s 81). Den första uppgiften är helt enkelt felaktig. I Sverige och Finland var generalguvernementen sällsynta och kortlivade. Vad gäller landshövdingedömenas ordningsföljd i till exempel 1634 års regeringsform var den självfallet inte slumpmässig men någon fastställd "rangrulla" för länen fanns veterligen inte.

Som belägg för att landshövding Johan Graan under sin tjänsteutövning kom i konflikt med officerare nämner författaren "håpmannen" Botvid Hööks besvär mot Graan 1664 (s 136). Jonsson tolkar korrekt källans "håpman" som en försvenskning av det tyska ordet "Hauptmann", som ju bland annat motsvarar den svenska militära termen "kapten". Emellertid betydde i 1600-talssvenskan "hoppman" (med skiftande stavningar) ingalunda kapten utan var en vanlig benämning för adelns godsförvaltare. Längre fram visar sig författaren fullt medveten om detta, då han omnämner Botvid Höök som greve Gabriel Oxenstiernas förtroendemän i Korsholms och Vasa grevskap i Österbotten (s 245, 247).

Jonsson för ett längre resonemang kring en skrivelse från Kungl Maj:t till landshövding Johan Graan den 19 november 1666 (s 137f). Emellertid var detta brev inte alls ställt bara till Graan utan var tvärtom ett cirkulär till samtliga generalguvernörer, guvernörer och landshövdingar. Detta faktum påverkar naturligtvis förutsättningarna för hur det skall tolkas. Brevets karaktär hade lätt kunnat fastställas genom en kontroll i riksregistraturet. För övrigt har det flera gånger uppmärksammats i litteraturen.²

2. Utförligast behandlas det av Ingvar Andersson i *Gustaf Baners generalguvernörsberättelse 1664–1668*, Utg med inledning och kommentar av Ingvar Andersson, 1, Lund 1940, s XXIXf. Se också Björn Asker, "Landshövdingarnas ämbetsberättelser från 1660-talet", i *Av kärlek till arkiv. Festskrift till Erik Norberg*, Stockholm 2002, s 296f.

Källor och metod

Alexander Jonsson bygger till stor del sin framställning på myndighetsarkiven med de protokoll, diarier och skrivelser som bevarats där. Men han har också använt sig av allmogens besvärsskrivelser till Kungl Maj:t och, vilket är förtjänstfullt, lagt ned möda på att söka och excerpera privatbrev från de norrländska landshövdingarna till skilda mottagare. Excerpteringen av källorna har jag kontrollerat genom stickprov. Jämförelser har gjorts mellan några av de referat och citat ur brev till och från landshövdingarna, som finns i texten, och originalhandlingarna. Såvitt jag kunnat finna är referaten korrekta och citaten ordagranna bortsett från någon enstaka smärre avvikelse.³ Vissa stickprov gick dock inte att genomföra, eftersom Riksarkivet spärrat de berörda volymerna från utlån under den tid som gått sedan Jonsson excerperade dem.⁴ Denna så kallade svartmärkning beror på gamla fuktskador och är en följd av statsmakternas ointresse för att ge Riksarkivet och landsarkiven tillräckliga resurser för vården av omistliga äldre handlingar. Jag vill understryka att detta är en fråga som historikersamhället har all anledning att engagera sig i.

Av de två delundersökningarna i femte kapitlet är den första en studie av landshövdingarnas brev till Kungl Maj:t på grundval av samlingen Landshövdingars skrivelser i Riksarkivet. I praktiken har Jonsson använt sig av i modern tid upprättade sammanfattningar av breven, vilka han ibland kontrollerat mot mikrofilmer av originalmaterialet (s 194). Arbetsekonomiskt är detta oantastligt men det är trots allt osäkert hur pass fullständig samlingen är. Möjligheten att åtminstone punktvis använda annat material borde därför ha diskuterats. Diarier samt registratur och koncept till utgående skrivelser, inte minst till Kungl Maj:t, finns i landskansli- och landskontorsarkiven från Gävleborgs län. Dessa källor täcker inte hela perioden och en del av materialet är fuktskadat, men stickprovskontroller mot Landshövdingars skrivelser hade varit möjliga. Det bör tillfogas att inget motsvarande material bevarats från Västerbottens länsstyrelse – det som kan ha funnits förstördes när Umeå brann 1888.

Kapitlets andra delundersökning, som behandlar länsstyrelsens i Gävle in- och utgående brevväxling åren 1685, 1698, 1716 och 1735, bygger uteslutande på de diarier som fördes i landskansliet. Intresset riktas framför allt mot de inkomna skrivelserna. Dessa är dock inte bara dokumenterade i landskansliets diarier, det finns i landskansliarkivet också flera serier med inkomna skrivelser i original. Vad utgående skrivelser beträffar, har som ovan nämnts både registratur och koncept bevarats. Diariernas täckningsgrad borde ha diskuterats och möjligheten till kontroller mot annat material beaktats. Författaren tycks utgå från att diarierna fördes enligt de ambitiösa riktlinjer som angavs i 1635 års landshövdinginstruk-

3. I ett svårttytt brev från landshövding Fredrik Sparre till sonen Carl 1762 har Jonsson på ett ställe läst "upväckt" (s 108) i stället för "upprört".

4. E 1378, E 1419 och E 1519, alla i De la Gardieska samlingen, RA.

tion (s 190f), vilket är en förhastad slutsats. Eftersom länsstyrelserna bestod av två avdelningar, nämligen landskansliet och landskontoret, borde han också ha beaktat att i Gävle landskontorets korrespondens, eller åtminstone en del av den, tycks ha skilts från landskansliets senast på 1690-talet.⁵ Detta innebär nämligen att en undersökning av landskansliets brevväxling eller ärendehantering inte täcker hela länsstyrelsens verksamhet.

Vad gäller bearbetningen av källorna tycks Jonsson anse sig tvungen att försvara att han använt sig av kvantifieringar (s 39, 168). För min del tycker jag inte alls att han kvantifierat i överkant. Kvantifieringarna gör också ett gott intryck. Den svåra uppgiften att skapa kategorier för förvaltningsärenden har författaren löst på ett utmärkt sätt, och inte heller mot hans indelning av skrivelsernas avsändare och adressater har jag mer än en enda invändning. Den gäller kategorin "Centralmakten". Till denna kategori räknas Kungl Maj:t och centrala myndigheter, men också landshövdingar i andra län samt överståthållaren i Stockholm. Motiveringen är att "landshövdingen var centralmaktens företrädare i varje län" (s 207). Men rimligen är det missvisande att till samma kategori föra både centrala myndigheter, som i instansordningen stod över den undersökta länsstyrelsen, och länsstyrelser i andra län, som ju på inget sätt var överordnade den i Västernorrland.

Tolkningar och resultat

Avhandlingens tre viktigaste kapitel är "Uppfattningarna kring ämbetet", "Landshövdingarna och landstingen" samt "Landshövdingens vardag". Det första av dessa kretsar kring motsättningen mellan en äldre "patrimonieell" syn på ämbeten och ämbetsmän och ett mera modernt och "byråkratiskt" sätt att se. Det står inte helt klart om författaren instämmer i Ingvar Elmroths åsikt att den svenska statsförvaltningen redan på 1600-talet kan beskrivas som en meritokrati (jfr s 79, 81, 104, 154). Om så är fallet är detta något som i ljuset av hans egna uppgifter om de norrländska landshövdingarnas sociala bakgrund ter sig minst sagt förbryllande och som också strider mot en omfattande forskning.

I kapitlet kontrasteras två 1600-talslandshövdingar, greve Johan Oxenstierna och den ofrälse födde Johan Graan, mot varandra. Författaren menar att den "ståndsmedvetna aristokraten" Oxenstierna var mindre modern i sin syn på ämbetsutövningen än Graan, vilken "pläderade mer för ett meritokratiskt och professionellt synsätt, som lade större vikt vid den legala auktoriteten". Han skulle "i en idealisk webersk byråkrati [...] vara en mycket välsmord kugge, åtminstone om hans självbild ägde någon överensstämmelse med verkligheten [...] I Johan Graans föreställningsvärld var den byråkratiska förvaltningen ett eftersträvanvärt mål"

5. Se serierna A I, B I, B IV, D I m fl i förteckningen över Gävleborgs läns landskontors arkiv, Landsarkivet i Härnösand (HLA). Ang landskanslier och landskontor som skilda expeditioner för brevväxlingen samt betydelsen av detta för arkivbeståndens innehåll och användning i forskningen, se Björn Asker, *I konungens stad och ställe. Länsstyrelser i arbete 1635–1735*, Uppsala 2004, s 157ff, 374ff.

(s 127f). Jämförelsen mellan två individer, Johan Oxenstierna och Johan Graan, kan dock knappast visa vilka generella skillnader som fanns i uppfattningarna om ämbetet mellan landshövdingar ur olika sociala grupper. Uppenbara likheter i ämbetsuppfattningen fanns också mellan dessa båda – bägge såg det till exempel som nesligt när deras eget län minskades i omfång (s 106f, 127). Inte heller framställer sig Graan som någon särskilt webersk ämbetsman när han erbjuder sina överordnade tjänster och gåvor, exempelvis gråverk (s 119f). Graans skrivelser till riksdrotsen Per Brahe visar att han kan betraktas som klient hos drotsen och i ett av breven till sin höge beskyddare skriver han rentav att hans ”synnerlige skyldighet” var att bevaka Brahes intressen som godsägare i länet.⁶

Kapitlet om landshövdingarna och landstingen uppfattar jag som bokens viktigaste. Det är utomordentligt lovvärt att de äldre norrländska landstingen äntligen har ägnats en grundlig och övergripande undersökning. Självklart kommer alla fortsatta studier av de tidigmoderna landstingen att ha Jonssons analys som förutsättning, men ännu viktigare är att varje studie av maktrelationerna i det svenska samhället under perioden bör beakta hans resultat. Detta betyder inte att framställningen går fri från invändningar.

Man kan slå fast att landstingen uppenbarligen var avsedda att helt upphöra efter införandet av häradshövdingedömen i Norrland 1670.⁷ Ett intressant brev från landshövding Jakob Fleming i Gävle till Karl XI hösten 1677 belyser detta och ger också en tänkbar förklaring till att landstingen trots allt fortlevde. Inledningsvis berättar Fleming om hur motsträvig allmogen varit då han tillträdde landshövdingeämbetet, men att den blivit mycket mer tillmötesgående sedan han fått tillfälle att resa igenom provinserna och underhandla direkt med den. Sedan fortsätter han:

Alle ønske så hanteres såsom the under salig grev Jahan Oxenstiernas tid varit haver, då the med förtroende under namn av landsting sammankallats. Vad Eders Kongl Maj:t mig i nåder befaller, skall jag med skyldigste vyrndnad efterleva, allena är min skyldighet att iterera thet Eders Kongl Maj:t täcktes ved desse tider av vanlig mildhet något deferera allmogens underdånigste bön, då skulle förmodeligen allt med större eftertryck förrettas, och ved bättre tider, ther Eders Kongl Maj:t så funno [:funne] behageligt kunde igen indragas. Gemene man reflekterar mycket uppå gamble habituder, och dölja then tanka sig emellan såsom then ändring av något

6. ”Såsom min synnerlige skyldighet fordrar Ed:rs Höggrevl: N:de välment och troligen påminna om det som länder att befordre Ed:rs Höggrevl: N:des vilja och förehavande vid sina gods här i länet, helst emedan Ed:rs Höggrevl: N:de är själv långt här ifrån stadd och kan icke allt veta huru tillgår [...]” Johan Graan till Per Brahe, Kronoby 9 maj 1663 (RA, Skoklostersamlingen II, Brev till Per Brahe, E 8160). Graan var vid denna tid landshövding i Österbotten.

7. Marie Lennersand, ”Höga herrar på visit. Kommissionen till Västernorrlands lagsaga 1670”, i *Sprickor i muren. Funktion och dysfunktion i det stormaktstida rättssystemet*, Uppsala 1994, s 120.

emot dem misstroende eller annat utseende voro [:vore] skett särdeles efter then tid, gärder, tremänningsuttagande etc allt skett utan allmogens kommunikation och förening.⁸

Bönderna uppges alltså ha varit mycket missnöjda med att inga landsting hölls, eftersom de såg detta som ett tecken på bristande förtroende från överhetens sida. Särskilt misslynta var de eftersom flera nya pålagor hade införts efter landstingens avskaffande och utan att de över huvud taget tillfrågats. Fleming ville därför att landstingen skulle återinföras, åtminstone tillfälligt, för att bönderna skulle bli mer samarbetsvilliga.

Vilken orsaken än var så försvann inte landstingen. Men mellan 1689 och 1723 kan författaren inte visa på ett enda landsting och menar att "institutionen helt föll ur bruk" under perioden 1690–1720 (s 170, 185; mindre kategoriskt på s 163). Skälet skulle vara "det kungliga enväldets kontrollsträvanden, med vilka en administrativ anomali som landstinget inte var förenlig, samt rikets situation under Karl XII:s krig, där centralmakten inte var benägen att odsla tid på förhandlingar med undersåtarna" (s 170f).

Emellertid finns det gott om belägg för att landshövdingarna i hela landet höll olika slags möten med befolkningen under stora nordiska kriget.⁹ Så Jonssons förklaring håller inte, i alla fall inte vad gäller stora nordiska krigets betydelse i sammanhanget. Ytterligare ett norrländskt landshövdingebrev skall här nämnas. Det är från Hugo Hamilton i Gävle till Karl XII och dagtecknat den 12 december 1716. Hamilton tillkännager att han den 15 januari följande år ämnade ge sig ut på resa omkring sitt stora län, "att göra mig om landets tillstånd noga kunnig, och anställa det så kallade lands- och råfsting, vid vilket efter vanligheten om kronobetjänarnes förhållande undersökes och allmogens besvär avhjälpas".¹⁰ Såvitt jag kan förstå avser landshövdingen ett landsting i just den mening som här diskuteras. När Hamilton nämner att han skall granska kronobetjänningens förehavanden och avhjälpa allmogens besvär "efter vanligheten" är det dessutom svårt att tro att han talar om en institution som inte avhört de senaste tjugosex eller tjugosju åren.

Det framgår att Jonsson har uppgifter om andra landsting än dem han funnit protokoll från, och några av dem nämns uttryckligen men i förbigående.¹¹ Tyvärr

8. Jakob Fleming till K M:t, Gävle 15 oktober 1677 (RA, Landshövdingars skrivelser till K M:t, Västernorrlands län, vol 3). Jonsson nämner brevet i korthet (s 147f).

9. James Cavallie, *Från fred till krig. De finansiella problemen kring krigsutbrottet år 1700*, Uppsala 1975, s 147f, 150. Martin Linde, *Statsmakt och bondemotstånd. Allmoget och överheten under stora nordiska kriget*, Uppsala 2000, s 82ff, 96ff, 101 (not 183), 108, 111, 125, 172f.

10. Hugo Hamilton till K M:t, Gävle 12 december 1716 (RA, Landshövdingars skrivelser till K M:t, Västernorrlands län, vol 17).

11. Ett landsting i Rödön, Jämtland, 1646 (s 179, not 477), ett i Njurunda, Medelpad, 1669 (s 184, not 494) och ett (eller flera?) i Jämtland 1763 (s 180, not 478). Dessa upptas alltså inte i bilaga 4:1, Landsting i norrländsläna 1615–1760.

tar han ingen hänsyn till dessa uppgifter i sina övergripande resonemang, som uteslutande grundar sig på de protokollförda landstingen. Utöver de protokollförda landsting som räknas upp i författarens bilaga 4:1, dem som han nämner på andra ställen samt Hugo Hamiltons planerade landsting 1717 har jag själv utan alltför ingående undersökningar funnit belägg för ytterligare några.¹² Skrivelser om landstingens hållande måste för övrigt ha utgått från landshövdingen och en genomgång av landskansliets registratur och koncept, givetvis med hjälp av diarium och register, borde kunna resultera i en mera fullständig kartläggning vad beträffar Västernorrlands län. Från Västerbottens län saknas som redan påpekats motsvarande källmaterial.

Av Jonssons resultat i kapitlet "Landshövdingens vardag" är en del osäkra, eftersom han valt att begränsa sin undersökning av brevväxlingen till de diarium som fördes vid landskansliet. Landskontorets diarium och övriga korrespondensserier har, som redan framgått, inte beaktats. Detta betyder med all sannolikhet att brevväxlingen rörande skatter och besvär har underskattats.

Slutsatserna om korrespondenter utanför myndighetssfären är över huvud taget ovissa. Tidigare forskning visar att länsstyrelsernas dokumentation av resolutioner och skrivelser riktade till privatpersoner och allmänhet växlade starkt.¹³ Jonssons studie anger ett skiftande antal diariumförda ärenden under de berörda åren (se tabellen).

Diariumförda ärenden vid Västernorrlands läns landskansli 1685, 1698, 1716 och 1735.

År	Diariumförda ärenden	Därav supplikärenden	Därav allmogens supplikärenden	Därav andra grupperns ärenden
1685	1598	674 (42 %)	480	194
1698	1219	346 (28 %)	192	154
1716	1633	373 (23 %)	166	207
1735	2787	760 (27 %)	356	404

Källa: Jonsson 2005, s 209, 213, 217, 221, 226.

12. Sven Ingemar Olofsson, *Övre Norrlands historia*, 3, Umeå 1974, s 209, uppger att landsting hölls i Västerbotten 1681 och 1688. Av landshövding Hans Abraham Kruuses brev till K M:t, Umeå 30 december 1684, framgår att han just hållit landsting i samma landskap (RA, Landshövdingars skrivelser till K M:t, Västerbottens län, vol 2). Landshövding Fredrik Sparre omtalar i sitt brev till K M:t, Gävle 26 augusti 1758, att han skulle resa till Frösön för att hålla landsting. Han uppger också att föregående landsting hållits fem år tidigare, d v s 1753. Det enda jämtländska 1700-talslandsting som Jonsson redovisar i bilaga 4:1 ägde rum 1749. I ett brev till K M:t, Gävle 21 augusti 1760, redogör samme landshövding för landstinget i Härjedalen tidigare samma månad, vilket upptas i Jonssons bilaga. Det framgår att det var "flere år" sedan landsting senast hölls där, men knappast syftar Sparre på det landsting som i Jonssons bilaga är det föregående – det hölls så långt tillbaka som 1734 (RA, Landshövdingars skrivelser till K M:t, Västernorrlands län, vol 31).

13. Asker 2004, s 242, 300, 310, 374ff.

Om vi nu bortser från vad jag sagt om källor som förbigåtts och enbart ser på de siffror som föreligger, så väcker de i sig ett antal frågor om brevväxlingens fluktuationer och om vilka grupper som supplikerade hos länsstyrelsen. Jonsson konstaterar att flertalet av de suppliker från allmogen som han belagt 1685 inkom till landskansliet om hösten, vilket han antar berodde på att bönderna märkt att skörden skulle bli svag (s 230). Men om försörjningsläget var viktigt för supplikfrekvensen, hur kan man då förklara att det enligt undersökningen kom så mycket färre supplikärenden från allmogen nödåret 1698 än det gjorde 1685? Säkerligen har länsstyrelsens förfarande vid diarieföringen påverkat utfallet av Jonssons studie.

Slutomdöme

Alexander Jonsson har studerat de norrländska landshövdingarna under en lång period, med skiftande kronologisk tyngdpunkt i de olika delundersökningarna. Studien har både starka och svaga sidor. Avhandlingstexten hade vunnit avsevärt på en bortrensning av upprepningar och därmed sammanhängande oklarheter i argumenteringen. En annan brist är författarens benägenhet att för varje delundersökning välja ut en viss typ av källa utan att resonera om andra möjligheter. Därför leder analyserna ibland till resultat som är mindre väl underbyggda än de kunde ha varit och till vissa alltför hastiga slutsatser.

En stor förtjänst med avhandlingen är att den lagt en grund för fortsatt forskning om de äldre norrländska landstingen. Jonssons undersökning av dessa bör beaktas i alla kommande studier av maktrelationerna i det svenska samhället under perioden. Det är också värdefullt att vi nu vet betydligt mer än förut om länsstyrelsernas löpande kontakter med centralmakten, med andra myndigheter och med befolkningen. Alexander Jonsson har med sin länsstyrelseundersökning framlagt en mängd empiriska resultat av betydelse för vår kunskap om förhållandet mellan stat och folk i det tidigmoderna Sverige.

*Björn Asker**

* Fakultetsopponent